

Οι εικόνες της Αναστάσεως στην Ορθόδοξη Εκκλησία (Κωνσταντίνος Ξενόπουλος, Άρχων Εικονογράφος Πατριαρχείου Αλεξανδρείας)

/ [Πεμπτούσια](#)

Αρχικά, η λέξη Ανάσταση (στην αρχαία ελληνική ανάστασις) ετυμολογικά προέρχεται από το άνιστημι < ανά + ἵστημι που σημαίνει έγερση από τον τάφο. Το γεγονός της Ανάστασης, είναι συνέχεια του γεγονότος του Σταυρού.

Στην Ορθοδοξία και σε όλο τον χριστιανικό κόσμο, σύμφωνα με τους Πατέρες της Εκκλησίας μας, η Ανάσταση του Χριστού, αποτελεί το μεγαλύτερο γεγονός μέσα στην ιστορία και γι' αυτό χαρακτηρίζεται «εορτή εορτών» και «πανήγυρις πανηγύρεων».

Η Ανάσταση θεωρείται ως στάση, εξέγερση, έξοδος και παρουσιάζεται ως η δια του Σταυρού νίκη της ζωής επί του θανάτου. Ο μακαριστός σπουδαίος Ρώσος Θεολόγος Παύλος Ευδοκίμωφ σημειώνει επιγραμματικά: «Η Ανάσταση του Χριστού είναι η νίκη που καταργεί τον θάνατο»[\[1\]](#). Στο γεγονός αυτό, ο Θεός δίνει στην ψυχή του Χριστού τη δύναμη να ξυπνήσει το σώμα Του από τον ύπνο και να ενωθεί

με αυτήν «οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ’ αὐτοῦ»[\[2\]\[3\]](#). Ὅπως λέει χαρακτηριστικά ο καθηγητής Ιωάννης Καραβιδόπουλος: «Ἡ Ανάσταση του Χριστοῦ δεν υπάγεται στη νομοτέλεια αὐτοῦ του κόσμου και συνεπῶς δεν εἶναι απλῶς ἓνα γεγονός τεράστιας ιστορικής σημασίας, ἀλλὰ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὴν ιστορία, τῆς δίνει νόημα και τὴν προσανατολίζει πρὸς νέους ὀρίζοντες, πρὸς ἓνα καινούργιο κόσμο που εἶναι τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν γνωστὸ μας κόσμο τῆς φθοράς, τὸν πόνου και τὸ θανάτου.

Ἡ Ανάσταση του Χριστοῦ δηλώνει τὴν ἀρχὴ τῆς νέας δημιουργίας, τὸ καινούργιου κόσμου που προσφέρει ὁ Θεὸς στὴν ἀνθρωπότητα. Κι ὁ καινούργιος αὐτὸς κόσμος δεν ἔχει καμιὰ σχέση με τὴν οσμή τῆς φθοράς, τὸν τρόπο τὸ θανάτου και τὶς ἐχθρικές ἐκδηλώσεις τὸ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπο, ἀλλ’ εἶναι ζωὴ ἀγάπης, ζεστασιάς και ἐλπίδας. Ἡ Ανάστασή του Χριστοῦ εἶναι μήνυμα ἐλπίδας και ζωῆς. Τὸ μήνυμα αὐτὸ με τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας ἀπευθύνεται στὸν ἄνθρωπο κάθε ἐποχῆς και μαρτυρεῖ τὴν ἀνεξάντλητη ἀγάπη τὸ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, παρά τὶς θανατηφόρες ἐνέργειες τῶν ἀνθρώπων, τὸς καλεῖ συνεχῶς στὴ ζωὴ και στὸν κόσμο τῆς Ἀναστάσεως»[\[4\]](#).

Ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει δύο τύπους: Ὁ ἓνας εἶναι ἡ κάθοδος τὸ Χριστοῦ στὸν Ἄδη, ἡ «Ἄδου Κάθοδος» ὅπως λέει ὁ ἀρχιμανδρίτης Συμεών, ἡγούμενος τῆς Μονῆς Μαυροβουνίου στὸς Τρούλους τῆς Λάρνακας, ἀγιογράφος και μελετητῆς τῆς βυζαντινῆς τέχνης[\[5\]](#). Ὁ δεῦτερος εἰκονογραφικὸς τύπος εἶναι ἐκεῖνος που εἰκονίζει ἄλλοτε τὸν Πέτρο και τὸν Ιωάννη στὸ κενὸ Μνημεῖο και ἄλλοτε τὸν ἄγγελο που «ἐπὶ τὸν λίθο καθήμενος» ἐμφανίστηκε στὶς Μυροφόρες[\[6\]](#). Ἀργότερα ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τὸ τύπου αὐτοῦ πλουτίστηκε με τὶς σκηνές τῆς ἐμφάνισης τὸ Χριστοῦ στὴ Μαρία Μαγδαληνὴ (τὸ «Μη μου ἅπτου») και στὶς δύο Μαρίες (τὸ «Χαίρε τῶν Μυροφόρων»)[\[7\]](#), ὁ ὁποῖες γονατιστές προσκύνησαν τὸν Ἀναστηθέντα Χριστό[\[8\]](#).

Περιγραφή τῆς εἰκόνας

Στὴ βάση τῆς εἰκόνας, ἀνάμεσα σε ἀπότομους βράχους ἀνοίγεται μιὰ σκοτεινὴ ἄβυσσος. Διακρίνουμε τὶς μαρμάρινες σαρκοφάγους, τὶς πύλες τῆς κολάσεως με τὶς σκόρπιες κλειδαριές, καρφιά και κλείθρα, καθὼς και τὶς μορφές τὸ Σατανά και τὸ Ἄδη. Κάτω ἀπὸ τὶς πύλες τὸ Ἄδη που ἔσπασε ὁ Χριστός[\[9\]](#), ἀπεικονίζεται μέσα σε ἓνα μαῦρο χάσμα ἓνας γέρος ἀναμαλλιασμένος ἢ και γυμνός, δεμένος με αλυσίδες και ἐντρομος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ θάνατος ἢ ὁ Σατανάς[\[10\]](#). Σε ὀρισμένες μεταγενέστερες εἰκόνες, ὅπως μας πληροφορεῖ ὁ ἱερομόναχος Διονύσιος στὴν ἐρμηνεία τῶν Ζωγράφων, ἱστοροῦνται ἄγγελοι «να δένουν τὸν Βεελζεβούλ»[\[11\]](#). Αὐτά εἶναι τὰ «κατώτατα τῆς γῆς», τὰ «ταμεῖα τὸ Ἄδου» ὅπου κατέβηκε ὁ Κύριος για να κηρύξει τὴ σωτηρία[\[12\]](#) «τοῖς ἀπ’ αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδουσι»[\[13\]](#). Ὁ Ἄδης,

λοιπόν, είναι ιδεατός χώρος, μεταφυσικός, κι όμως απτός χάρη στις ρεαλιστικές υπομνήσεις των συμβόλων του, συμβόλων φθοράς και δουλείας που αναιρεί η μεγαλειώδης θεϊκή παρουσία[14].

Πάνω από το σπήλαιο, στο κέντρο της εικόνας, προβάλλει ο νικητής του θανάτου, ο Χριστός[15] – κεραυνός, με εμφανή στα χέρια και στα πόδια Του τα σημάδια της Σταύρωσης[16], λάμποντας από το άκτιστο φως, Κύριος της Ζωής, γεμάτος με δυναμισμό του Αγίου Πνεύματος και ακτινοβολώντας θείες ενέργειες[17]. Η όψη του προσώπου Του είναι αυστηρή αλλά με έκφραση φιλόανθρωπη, δηλαδή, στην εικόνα διακρίνεται το στοργικό Του βλέμμα για τον άνθρωπο. Είναι φανερό ότι το πρόσωπο Του κυριαρχεί βασιλικά ως ελευθερωτής και από την υπερβολική αγάπη Του για τον άνθρωπο φθάνει ως και στον Άδη για να τον συναντήσει. Ο Χριστός κατεβαίνει μέσα στον (εσωτερικό) Άδη κάθε ανθρώπου, εισέρχεται μέσα στην απελπισία του για να τον ανασύρει από αυτό το βασανιστικό μαρτύριο της απελπισίας, της φθοράς και μοναξιάς του και να τον κάνει να κοινωνήσει μαζί του. Η ωοειδής δόξα ή ο φωτεινός κύκλος που περιβάλλει τον Χριστό, δείχνει τη θεότητά Του.

Η ψυχή Του αν και χωρίστηκε με το θάνατο από το σώμα Του, εξακολουθεί και είναι ενωμένη με τη θεία υπόσταση. Η ορμητικότητα της κίνησης, το φωτοστέφανο στην κεφαλή Του, τα χρυσά ιμάτια Του που κυματίζουν – ακτινοβολούν και η θριαμβευτική όψη του προσώπου Του εναρμονίζονται πλήρως με το δίστιχο της Πασχαλινής ακολουθίας: *“Χριστός κατελθών προς πάλην άδου μόνος, Λαβών ανήλθε πολλά της νίκης σκύλα (=λάφυρα)”*. Ο Χριστός, όρθιος, επιστρέφει τροπαιούχος από τη μάχη του με τον Άδη κρατώντας τα πρώτα λάφυρα της νίκης. Είναι ντυμένος με φως, χαρακτηριστικό του δοξασμένου σώματος και σύμβολο της θείας Δόξας. Τα ενδύματα Του είναι από μια υπερφυσική λευκότητα και αναφέρονται στα χρώματα του Θαβώρ (=Το Όρος που έγινε η Μεταμόρφωση του Χριστού), αλλού, σε άλλες εικόνες, αυτό είναι κίτρινο επίχρυσο, και σκεπασμένα με επίβλημα, με χρυσές ακτίνες.

Ο Χριστός είναι με βασιλικά ενδύματα, είναι ο Κύριος, αλλά η μόνη δύναμή του είναι η Σταυρωμένη Αγάπη και η αήττητη δύναμη του Σταυρού. Με μία δυνατή κίνηση των χεριών (πιάνοντας από τους καρπούς) αρπάζει όλο ζωντάνια τον Αδάμ και την Εύα ταραγμένους για να τους οδηγήσει στην Έξοδο. Αισθάνονται αγωνία και ικανοποίηση, διότι ήλθε η ώρα μετά από τόσους αιώνες, η ώρα της λύτρωσης από τα δεσμά του Άδη, όπου καταδικάστηκαν για τη πτώση τους.

Ο Αδάμ, παρίσταται ως γέρος, τα πλούσια λευκά μακριά μαλλιά του ακουμπούν στους ώμους του και το πρόσωπο του είναι άγριο και σκληρό. Ο χιτώνας του είναι υπολευκός με σκιάσεις ιώδους χρώματος και το ιμάτιό του πάλι υπόλευκο με

πράσινες σκιάσεις. Η Εύα, παρουσιάζεται και αυτή ηλικιωμένη, ασπρόμαλλη, τυλιγμένη στο υπόλευκο χιτώνα και κεκρύφαλο, ενώ το ιμάτιο που καλύπτει το αριστερό της χέρι, είναι σε έντονο κόκκινο χρώμα. Τα σώματά και τα χέρια τους εγείρουν προς τον Χριστό σε στάση παράκλησης. Η Ανάσταση των πρωτόπλαστων γίνεται από σαρκοφάγους. Αυτό σημαίνει ότι, ο Αδάμ και η Εύα σηκώνονται μέσα από σαρκοφάγους που σχεδιάζονται δεξιά και αριστερά του Χριστού και όπως παρατηρούμε, βρίσκονται μεταξύ τους απέναντι [\[18\]](#).

Έτσι οι δύο Αδάμ τώρα συμπίπτουν και συναυτιάζονται όχι πια στη κένωση της Σαρκώσεως, αλλά στη δόξα της Παρουσίας. Αυτός που είχε πει στον Αδάμ “που είσαι”, ανέβηκε στο Σταυρό για να ζητήσει αυτόν που χάθηκε. Κατέβηκε στον Άδη λέγοντας: “Έλα λοιπόν, η δική μου εικόνα και η ομοιότης μου”. Γι’ αυτό, οι ομάδες αριστερά και δεξιά παριστάνουν το δεύτερο σχέδιο, την ανθρωπότητα. Είναι οι δίκαιοι και οι προφήτες (Άβελ, Ενώχ, Ησαΐας, Ιερεμίας). Πίσω από τον Αδάμ στέκεται ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο οποίος ευλογεί με το δεξί χέρι ενώ στο αριστερό κρατά τυλιγμένο ειλητό (λινό ύφασμα).

Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος ήταν εκείνος που και πάλι είχε προετοιμάσει το δρόμο για το κήρυγμα του Χριστού στον Άδη, γι’ αυτό και η εικονογράφηση του είναι απαραίτητη. Επίσης, εκφράζει τη χειρονομία μάρτυρα και προσδιορίζει τον Σωτήρα, είναι πρόδρομος και στον Άδη. Επιπροσθέτως, πίσω από τον Αδάμ στέκονται και οι βασιλείς του Ισραήλ Δαβίδ και Σολομών. Ο βασιλιάς Δαβίδ φορά στέμμα, κόκκινο χιτώνα και σκούρο μπλε ιμάτιο που καλύπτει τα προτεταμένα χέρια του (σε ορισμένες εικόνες ο λαιμός του περιβάλλεται από χρυσοκίτρινη ταινία στολισμένη με πολύτιμους λίθους). Το σώμα του είναι στραμμένο προς το κέντρο, ενώ το κεφάλι του στρέφεται προς τα πίσω σαν να συνομιλεί με τον γιο και διάδοχό του στο θρόνο Σολομώντα που στέκεται πίσω του. Παρόμοια βασιλικά ενδύματα φορά και ο προφητάναξ Σολομών, σε αντίθετους χρωματισμούς από εκείνα του πατέρα του, δηλαδή σκούρο μπλε χιτώνα και κόκκινο ιμάτιο. Στον κάμπο της παράστασης, πίσω από τις ομάδες των δικαίων στα δεξιά και τα αριστερά, διακρίνονται ορεινοί όγκοι [\[19\]](#). Στην άλλη πλευρά της παράστασης, πίσω από την Εύα, ακολουθεί ο Άβελ, ο δίκαιος από τους απογόνους των πρωτοπλάστων που προσέφερε ευάρεστη θυσία στο Θεό. Απλώνει το χέρι του προς τον Χριστό, με το αριστερό χέρι κρατά την ποιμενική ράβδο και φορά κοντό υπόλευκο χιτώνα με ροδίζουσες σκιάσεις.

Κατόπιν ακολουθούν και άλλοι δίκαιοι άνδρες της Παλαιάς Διαθήκης, οι οποίοι μαζί τους σαστισμένοι και έκπληκτοι παρακολουθούν την θριαμβευτική είσοδο του Λυτρωτή Χριστού στον κόσμο του Άδη. Όλοι αναγνωρίζουν τον Σωτήρα και τον εκφράζουν με τις χειρονομίες τους και τις στάσεις τους. Ο Χριστός δεν εξέρχεται από τον τάφο αλλά “εκ νεκρών”, βγαίνοντας από τον εξουθενωμένο Άδη σαν από

ένα νυφικό ανάκτορο... Μεταξύ της καθόδου στον Άδη και της εμφανίσεως του Χριστού αναστημένου τοποθετείται ένα μυστήριο που περιβάλλεται από σιωπή, απόλυτα προσιτό στο ανθρώπινο βλέμμα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι όλη αυτή η λαμπρότητα των αρετών τους αποδεικνύεται στην αγιογραφία με τα λευκά και πολυποίκιλα ενδύματά τους, που έχουν έντονο και προσεγμένο χρωματισμό, που αρμόζει στο λαμπρό γεγονός, της κοινής με τον Χριστό Ανάστασης όλων. Το Άγιο Πνεύμα ενεργεί, εξαφανίζει τα σκοτάδια του θανάτου, το φόβο της Κρίσεως, το βαθύ χάσμα του Άδη. Το φως του μετασχηματίζει τη πασχαλινή νύχτα σε Συμπόσιο Χαράς, εορτή της Συναντήσεως [\[20\]](#).

Τέλος, είναι άξιο να τονίσουμε και τον λόγο των Πατέρων της Εκκλησίας για το γεγονός της Ανάστασης του Χριστού όπως:

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος αναφέρει «Είναι πολλά μὲν λοιπόν τὰ θαύματα τῆς τότε ἐποχῆς: Θεός πού σταυρώνεται, ἥλιος πού σκοτίζεται καί πάλι ἀνατέλλει (γιατί ἔπρεπε καί τὰ κτίσματα νά συμπάσχουν μέ τόν Κτίστη). Καταπέτασμα πού σχίζεται, αἷμα καί νερό πού χύνεται ἀπ' τήν πλευρά (τό μὲν αἷμα, γιατί ἦταν ἄνθρωπος, τό δέ νερό γιατί ἦταν πάνω ἀπ' τόν ἄνθρωπο). Γῆ, πού σείεται, πέτρες πού σχίζονται γιά χάρη τῆς πέτρας (πού εἶναι ὁ Χριστός), νεκροί πού ἀνασταίνονται, ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς τελευταίας καί κοινῆς ἀναστάσεως. Τά σημεῖα δέ στόν τάφο, τά μετά τόν τάφο, ποιός θά μπορούσε ἐπάξια νά τά ὑμνήσει; Τίποτε δέ δέν ὑπάρχει σάν τό θαῦμα τῆς σωτηρίας μου: λίγες σταγόνες αἵματος ἀναπλάθουν τόν κόσμο ὅλο καί γίνονται σάν χυμός γάλακτος γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους, πού συνδέουν καί συνάγουν ἐμᾶς σέ μιά ἐνότητα».

Ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης λέει «Καί ἔτσι συνενώνει μέ τήν ἀνάσταση ὅλα τὰ διαχωρισμένα αὐτός πού βρίσκεται καί στά δύο, πού παρέδωσε μέ τήν ἐξουσία πού ἔχει, τό σῶμα του στήν καρδιά τῆς γῆς, ὅπως ἔχει γραφεῖ (Ματθ. 12, 40), καί ἔδωσε τήν ψυχή του ἀπό μόνος του, ὅπως λέει στόν Πατέρα του, “στά χέρια σου παραδίνω τό πνεῦμα μου” (Λουκ. 23, 43), καί στό ληστή “ἀπό σήμερα θά εἶσαι μαζί μου στόν παράδεισο” (Λουκ. 23, 43). Γιατί δέν πρέπει νά πιστεύουμε πώς εἶναι κάπου ἄλλοῦ ἢ θεία ἐκείνη βιοτή, πού λέγεται παράδεισος, παρά μόνο μέσα στήν εὐρύχωρη παλάμη Τοῦ Πατέρα».

Ο Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης επισημαίνει «Ρωτᾶς ποιά εἶναι ἡ αἰτία αὐτῶν καί τί εἶναι ἐκεῖνο πού προκάλεσε αὐτή τήν τόσο μεγάλη χαρά καί λαμπρότητα; Ὁ Χριστός ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς καί ὅλος ὁ κόσμος γέμισε ἀπό ἀγαλλίαση. Κατάργησε μέ τό ζωοποιό του θάνατο τό θάνατο καί ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν στόν Ἅδη ἐλευθερώθηκαν ἀπ' τὰ δεσμά του. Ἄνοιξε τόν Παράδεισο καί τόν ἔκανε προσιτό σέ ὅλους. Πόσο, ἀλήθεια, μεγάλο βάθος, πού δέν μπορεῖ νά κατανοηθεῖ!

Πόσο μεγάλο ύψος, πού δέν μπορεί νά μετρηθεῖ! Πόσο φρικτό μυστήριο, πού υπερβαίνει τή δύναμη τοῦ νοῦ!».

[1] «Η εικόνα της Ανάστασης στη Βυζαντινή τέχνη», <http://www.amen.gr/article/i-eikona-tis-anastasis-stin-buzantini-texni>

[2] Πρξ 2,24.

[3] Βλ. Παύλος Ευδοκίμωφ, *Η τέχνη της Εικόνας – Θεολογία της Ωραιότητος*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 237.

[4] «Η Ανάσταση του Χριστού», <http://www.amen.gr/article/i-anastasi-tou-xristou>

[5] Στο ίδιο.

[6] Είναι άξιο να τονίσουμε εδώ, ότι οι Μυροφόρες στον Τάφο ή η παράσταση του «Λίθου» είναι ένας «ποιητικός» τύπος της Ανάστασης, κυρίως της πρώιμη βυζαντινής εποχής. Βλ. «Η εικόνα της Αναστάσεως του Χριστού – Ιστορική εξέλιξη», <http://www.imaik.gr/?p=8287>.

[7] «Η ερμηνεία της εικόνας της Αναστάσεως», <http://www.diakonima.gr/2014/04/28/%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-2/>

[8] «Η Ανάσταση ή εις Άδου Κάθοδος», <https://anthologio.wordpress.com/2016/04/29/%CE%AC-%CE%AE-%CE%AC-%CE%AC/>

[9] Για το κατέβασμα του Χριστού στον Άδη αναφέρει εύστοχα ο Παύλος Ευδοκίμωφ ότι: «Ο Χριστός κατεβαίνει εκεί, φορτωμένος με την αμαρτία και φέρει τα στίγματα του Σταυρού, της σταυρωμένης Αγάπης», βλ. Π. Ευδοκίμωφ, *Η τέχνη της Εικόνας – Θεολογία της Ωραιότητος*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 239.

[10] «Ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης του Κυρίου», <http://www.saint.gr/9/texts.aspx>.

[11] «Η εις Άδου Κάθοδος», <http://i-m-patron.gr/i-m-patron-old.gr/keimena/texnh/anastasis.html>

[12] Στο «Η Θεολογία της Αναστάσεως του Κυρίου στην περί ανακεφαλαιώσεως διδασκαλία του Αγ. Ειρηναίου» αναφέρεται ότι «Η εν Χριστώ σωτηρία είναι ουσιαστικά “εκκένωσις του θανάτου” και χορήγηση της ζωής», http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?contents=selides_katixisis/content

[13] «Η ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης», http://oodegr.com/oode/esxata/anast_eikona1.htm.

[14] «Η εις Άδου Κάθοδος», <http://i-m-patron.gr/i-m-patron-old.gr/keimena/texnh/anastasis.html>

[15] «Η ερμηνεία της εικόνας της Αναστάσεως», http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/pasxa/ermhneia_ths_eikonas_ths_anastasew

[16] «Η Ανάσταση ή εις Άδου Κάθοδος», <https://anthologio.wordpress.com/2016/04/29/%CE%AC-%CE%AE-%CE%AC-%CE%AC/>

[17] «Ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης του Κυρίου», <http://www.saint.gr/9/texts.aspx>

[18] «Η εις Άδου Κάθοδος», <http://i-m-patron.gr/i-m-patron-old.gr/keimena/texnh/anastasis.html>

[19] «Η ερμηνεία της εικόνας της Ανάστασης», <http://www.diakonima.gr/2014/04/28/%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-2/>

[20] Βλ. Π. Ευδοκίμωφ, *Η τέχνη της Εικόνας*, σσ. 242-243.

[Για περισσότερα βλέπε εδώ](#)